

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

2020. május 4. 9:00

Időtartam: 240 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTÉRIUMA

Fontos tudnivalók

Ossza be a 240 percet úgy, hogy minden feladatra legyen elég ideje!

Alaposan olvassa el a feladatokat, kérdéseket, szempontokat!

Bátran fogalmazzon önálló véleményt, ahol azt kéri a feladat!

Írásait gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen, hogy azok elváljanak a kész fogalmazásuktól!

Ha a megoldott feladatokban javítani akar, akkor a javítani kívánt szót / szavakat húzza át, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig írja le újra!

Eredményes munkát kívánunk!

SZÖVEGÉRTÉSI ÉS NYELVI-IRODALMI MŰVELTSÉGI FELADATSOR

Márai Sándor: *Halotti beszéd*

Látjátok feleim szem'tekkel, mik vagyunk.
Por és hamu vagyunk.
Emlékeink szétesnek, mint a régi szövetek.
Össze tudod még rakni a Margit-szigetet?...
Már minden csak dirib-darab, szilánk, avitt kacat.
A halottnak szakálla nött, a neved számadat.
Nyelvünk is foszlik, szakadoz és a drága szavak
Elporlanak, elszáradnak a szájpadlat alatt.
A „pillangó”, a „gyöngy”, a „szív” – már nem az, ami volt,
Amikor a költő még egy család nyelvén dalolt
És megértették, ahogy a dajkaéneket
A szunnyadó, nyűgös gyerek álmában érti meg.
Szívverésünk titkos beszéd, álmunk zsiványoké,
A gyereknek *Toldi*-t olvasod és azt feleli: oké.
A pap már spanyolul morogja koporsónk felett:
„A halál gyötrelmei körülvettek engemet!”...
Az ohiói bányában megbicsaklik kezed,
A csákány koppan, és lehull nevedről az ékezet.
A tyrrheni tenger zúgni kezd s hallod Babits szavát,
Krúdy hárffája zengi át az ausztrál éjszakát.
Még szólnak és üzennek ők, mély szellemhangokon,
A tested is emlékezik, mint távoli rokon.
Még felkiáltasz: „*Az nem lehet, hogy oly szent akarat...*”
De már tudod! Igen, lehet... És fejted a vasat
Thüringiában. Posta nincs. Nem mernek írni már.
Minden katorga* jeltelen, halottért sírni kár.
A konzul gumit rág, zabos, törli pápaszemét,
Látnivaló, untatja a sok okmány és pecsét. –
Havi ezret kap és kocsit. A mistress s a baby
Fényképe áll az asztalán. Ki volt neki Ady?
Mi volt egy nép? Mi ezer év? Költeszet és zene?
Arany szava?... Rippli színe? Bartók vad szelleme?
„*Az nem lehet, hogy annyi szív...*” Maradj nyugodt. Lehet.
Nagyhatalmak cserélnek majd hosszú üzenetet.
Te hallgass és figyelj. Tudjad, már él a kis sakál,
Mely afrikai sírodon tíz körmével kapál.
Már sarjad a vadkaktusz is, mely elfedi neved
A mexikói fejfán, hogy ne is keressenek.
Még azt hiszed, élsz?... Valahol?... És ha máshol nem is,
Testvéreid szívében élsz?... Nem, rossz álom ez is.
Még hallod a hörgő panaszt: „*Testvért testvér elad...*”
Egy hang aléltan közbeszól: „*Ne szóljon ajakad...*”
Egy másik nyög: „*Nehogy, ki távol sír e nemzetén...*”
Még egy hörög: „*Megutálni is kénytelen legyen.*”
Hát így. Keep smiling.* És ne kérdjed senkitől: miért?
Vagy: „Rosszabb voltam, mint ezek?...” Magyar voltál, ezért.
És észt voltál, litván, román... Most hallgass és fizess.

Eelmúltak az aztékok is. Majd csak lesz, ami lesz.
Egyszer kiás egy nagy tudós, mint avar lófejet,
A rádiaktív hamu minden betemet.
Tűrd, hogy már nem vagy ember ott, csak osztályidegen,
Tűrd, hogy már nem vagy ember itt, csak szám egy képleten,
Tűrd, hogy az Isten tűri ezt, s a vad, tajtékos ég
Nem küld villámot gyújtani, hasznos a bölcsesség.
Mosolyogj, mikor a pribék kitépi nyelvedet,
Köszönd a koporsóban is, ha van, ki eltemet.
Őrizd eszelősen néhány jelződet, álmodat,
Ne mukkanj, amikor a boss* megszámolja fogad.
Szorongasd még a bugyrodat, rongyaidat, szegény
Emlékeid: egy hajfüröt, fényképet, költeményt –
Mert ez maradt. Zsugorian még számbavezetet
A Mikó utca gesztenyefáit, mind a hetet,
És Jenő nem adta vissza a Shelley-kötetet,
És már nincs, akinek a hóhér eladja a kötelet,
És elszáradnak idegeink, elapad vérünk, agyunk,
Látjátok feleim szem'ekkel, mik vagyunk?
Íme, por és hamu vagyunk.

(Posillipo, 1950)

**katorga*: orosz eredetű kifejezés, jelentése: kényszermunkatábor

*Keep smiling: angol kifejezés, jelentése: Mosolyog!

*boss: angol, jelentése: főnök

Szövegközlés: Márai Sándor: *Halotti beszéd. Összes versek*. Helikon Kiadó, 2010. 256-258. o.

1. Márai Sándor költeménye már címével kapcsolatot teremt első magyar nyelvű szövegémlékünkkel.

a) Egészítse ki a megfelelő adatokkal a *Halotti beszéd* és *könyörgés* című nyelvemlékre vonatkozó táblázatot!

A nyelvemlék keletkezésének ideje (évszázad):	
A nyelvtörténeti korszak, amelyben a szöveg keletkezett:	
A nyelvemléket tartalmazó kódex neve:	

3 pont

b) Állapítsa meg, hogy a *Halotti beszéd* és *könyörgés* című nyelvemlékünk szövegrészletében milyen igeidőben állnak a kiemelt szavak!

„Látjátuk feleim szümtükhel, mik vogymuk: isa, pur és homou vogymuk. Menyi miloszben terümtévé elevé miü isemüköt Ádámut, és oduita volá neki paradicsumut házoá. Es mend paradicsumben volou gyimilcsektül **mundá** neki élnié. Heon tilutoá út igy fá gyimilcsétül. Gye mundoá neki, méret nüm eneik: isa, ki nopun **emdül** oz gyimilcstül, halálnek haláláal holsz.”
(Benkő Loránd olvasata)

mundá:

ëmdüll:

2 pont

c) Első magyar nyelvű szövegünk nem csupán Márait ihlette meg.
Az alábbi részlet a költő egyik kortársának lírai alkotásából származik. Nevezze meg a költemény szerzőjét!

„Látjátok feleim, egyszerre meghalt és itt hagyott minket magunkra. Megcsalt. Ismertük őt. Nem volt nagy és kiváló, csak szív, a mi szívünkhoz közel álló.”

A szerző teljes neve: _____

1 pont

2. A Márai-költeménnyel foglalkozó szakirodalom többször hangsúlyozza a mű szókészletének sokszínűségét.

a) Értelmezze egy-egy szóval, kifejezéssel a költemény alábbi szavainak jelentését!

feleim: _____

avitt (*avitt*): _____

2 pont

b) Állapítsa meg, hogy az alábbi összetett szavakban a szerves szóösszetételek mely típusai ismerhetők fel!

szívverés:

láttnivaló:

2 pont

c) Állapítsa meg, hogy melyik nyelvváltozathoz (stílusréteghez) tartoznak a szövegből kiemelt alábbi szavak!

radioaktív:

zabos:

2 punt

3. Márai Halotti beszédét a mondatok változatos szerkezete és modalitása jellemzi

a) Fejtse ki, milyen szerepük van a szöveg retorikai felépítésében a különféle modalitású mondatoknak! Válaszában négy magyarázó tartalmi elem említésével két mondatfajtára hivatkozzon!

4 point

b) Mi a szerepe a versben a három pontnak (...), illetve a gondolatjelnek (-)? Legalább egy-egy tényezőt említsen írásjelenként!

2 pont

4. A Márai-mű egyik jellegzetes stílussajátossága az intertextualitás, ami egyrészt utalások formájában, másrészt konkrét szövegeknek a főszövegbe történő beemelésével jelenik meg. Állapítsa meg, hogy az alábbi sorok mely szerzőkkel hozhatók kapcsolatba!

a) Még felkiáltasz: „Az nem lehet, hogy oly szent akarat...”

A szerző teljes neve:

A mű címe:

1 pont

b) Tűrd, hogy az Isten tűri ezt, s a vad tajtékos ég!

A szerző teljes neve:

1 pont

c) És már nincs, akinek a hóhér eladja a kötelet,

A szerző teljes neve: _____

1 point

d) Még hallod a hörgő panaszt: „*Testvértestvér elad*”

Egy hang aléltan közbeszól: „Ne szóljon ajakad...”

Egy másik nyög: „Nehogy, ki távol sír e nemzetén...”

Még egy hörög: „Megutálni is kénytelen legyen.”

(A műben a leghosszabban citált szerző Petőfivel egy ideig, Arannyal egész életében baráti viszonyt ápolt. A Márai által evokált, 1850-ben keletkezett költeménye miatt vizsgálati fogságba került.)

A szerző teljes neve:

1 point

5.

a) Az angol romantikus költőt, P. B. Shelleyt Márai név szerint is említi. Mi az alább idézett művének címe (Tóth Árpád fordításában), és mi a versformája (rímképlete)?

Ha lomb lehetnék, s vinnél, bús avart,
vagy felhő, szárnyaid közt lengeni,
vagy hullám, mely, bár zúgasd és kavard,

szabad, majdnem miként Te s adsz neki erőt, erős úr! - vagy ha csak kora kamaszidőmnek térne gyermeki

víg lelke vissza, óh, ég vándora!
Midőn társad valék s hivém: elér
a lélek s túlröpül - óh, tán soha

nem zengne jajszóm, mely most esdve kér:
ragadj el hab, felhő, vagy lomb gyanánt,
mert tövisekre buktam, s hull a vér,

A mű címe: _____

A versforma (rímkképlet): _____

2 pont

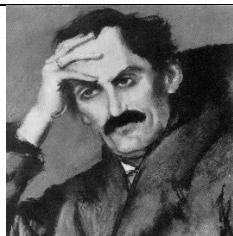
b) „*Bartók vad szelleme?*” – Márai melyik kortársa idézi meg Bartókot a zeneszerző halálának 10. évfordulóján, 1955-ben? Híres ódájának kezdő sorai:

„Hangzavart”? – Azt! Ha nekik az, ami nekünk vigasz!”

A költő teljes neve: _____

1 pont

c) „**Rippli színe?**” – Rippl-Rónai József célként fogalmazta meg: „Le akarom festeni mindenkit, akik ezt a viszontagságos kis maradék országunkat naggyá, kultúrájában elismertté teszik.” Néhány a legismertebb portréiból:

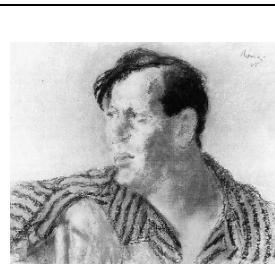
1.

2.

3.

4.

Válasszon ki és nevezzen meg két felismert szerzőt a portrékon szereplők közül!

a kép sorszáma	a szerző teljes neve

1 pont

6.

a) Az ellentét alakzata végigkíséri Márai költeményét.

A mű alábbi két sorában több szövegkiadásban a tipográfiai megjelenés is hangsúlyozza az *itt* és *ott* határozókban rejlő ellentétet. Értelmezze a kiemelt szavak szövegbeli jelentését!

„Tűrd, hogy már nem vagy ember *ott*, csak osztályidegen,
Tűrd, hogy már nem vagy ember *itt*, csak szám egy képleten,”

2 pont

b) A mű alakzatai közül meghatározó az anafora. Keressen ki erre egy példát!

1 pont

7. Márai a következőket írja a költészethez való viszonyáról: „*Nem vagyok 'költő', hiányzik az igézetemből, a tudatomból az a sűrítő energia, ami a költészet; (...) De írtam néha ritmusos sorokat és a sorvégen néha csörrent egyet a 'barbár ékszer', a rím.*”

Nevezze meg az alábbi sorban előforduló verslábakat!

Még szólnak és üzennek ők, mély szellemhangokon

A verslábak neve:

1 pont

8. Nevezze meg az alábbi, a „halál” tematikáját, motívumát címükben is hordozó művek szerzőit, és adja meg az alkotások műfaját!

szerző	műcím	műfaj
	<i>Ivan Iljics halála</i>	
	<i>A csinovnyik halála</i>	
	<i>Tetemre hívás</i>	
	<i>A Halál rokona</i>	

4 pont	
--------	--

9.

a) Márai Sándor egyik „stílusbravúrnak” tekintett regényében megidézi egy kortársának jellegzetes írói világát.

„...merengve emelte fel álmos pillantású szemét az étlapból. – Ragut? – kérdezte komolyan, és messzire nézett. – Nem bánom. De vigyázz, hogy sűrű legyen, és csirkemájat is adjatok a zöldborsóhoz és a galuskához. A pincér oly boldogan sietett el a rendeléssel, mintha a többi már nem is érdekelné. S Szindbád, amíg kényelmesen elhelyezkedett az asztalnál, szébtontotta téerdein a szájkendőt, keze ügyébe állította a sót és paprikát, zsebkésével lenyeste egy kenyérvég héját, a várakozás és készülődés e pillanataiban úgy érezte, mintha a szomorúság és szorongás érzése kissé enyhülne szívében. [...] ...mikor lehajtotta az első pohár sört, melyet a csapos időközben csakugyan remekbe készített ki – hanzlinak nyoma sem volt a sárga italban, s a hab ujjnyi vastagon, keményen és megülepedetten telepedett meg a sörital felszínén –, eszébe jutott, hogy a szálloda emeleti szobáiban csizmahúzó is akad az éjjeliszekrényekben. Ez az emlék, a jó ég tudja, miért, megvigasztalta és felderítette. – Nincs még veszve minden – gondolta bizakodva. Fött marhahüst rendelt, s engesztelt lélekkel ebédelni kezdett.”

A megidézett író teljes neve: _____

1 pont

b) Márai egyik legolvasottabb alkotása, ajánlásának tanúsága szerint, Seneca, Epiktétosz, Marcus Aurelius és Montaigne tanításainak hatására született meg. A műben az író 202 számoszt, tematikus címmel ellátott kisesszét fogalmaz meg, a régi „herbáriumok” tárgykörének bőlcseletivé tágításával.

„Szeretné elmondani egy ember, hogyan kell lakni, enni, inni, aludni, betegnek lenni és egészségesnek maradni, szeretni és unatkozni, készülni a halálra és megbékálni az élettel. ... Aki írta, nem ismeri a feltétlen igazságot, s nem röstellí, ha téved a részletekben. Mert ember.”
(I. Arról, hogy mi célja e könyvnek)

A mű címe:

1 pont

10. A következő részlet Márai Sándor *San Gennaro vére* című művéből való. A regény az olaszországi Posillipóban játszódik; az alábbi szövegben a rendőrkapitányság két alkalmazottjának párbeszéde olvasható. A regényrészlet ugyanahhoz az emberi, történelmi szituációhoz kapcsolódik, amelyhez *Halotti beszéd* című költeménye is.

Az epikus részletet is figyelembe véve mutassa be azt az élményt, tapasztalatot, ami meghatározza a Márai-költemény központi mondáivalóját! Válaszát összefüggő, 4-5 mondatos szövegben fogalmazza meg!

„Ezek az emberek, akik mostanában a vasfüggöny mögül jönnek, mind ragaszkodnak az ékezethez. Bagnoliban, a hivatalokban, ahol kiállítják az okmányait, kiabálni kezdenek, hogy adják vissza nekik az ékezetet. Úgy látszik, ezekben az országokban az ékezet fontos. mindenféle jel és ékezet van a nevükön, az irataikban, a magánhangzókon, sőt a mássalhangzókon is van ékezet. Vagy olyasféle jel, mint az ékezet. Külön ékezetük van a magyaroknak, aztán a románoknak, a cseheknek és a lengyeleknek. Ehhez ragaszkodnak. Láttam Bagnoliban egy cseh ügyvédet, aki izgatottan járt fel és alá a folyosón, mikor megkapta a vízumot, vissza akart menni az amerikai konzulhoz, mert a névre nem tették fel az ékezetet. Azt hitte, ez fontos. Úgy látszik, már nincsen semmijük, s egy napon feleszmélnek, hogy ékezet nélkül nem egészen azok a világban, mint voltak régebben, amikor még ékezetük volt. Ezért cipelik magukkal görcsönen, földrészeken át, a régi, rozoga írógépeket, amelyeken vannak még ékezetes betűk.

– Lehetséges – mondta röviden a vicequestor. – Az ékezet a személyiségüket jelenti. Félnek elvezetni valamit a személyiségükön.”

(Márai Sándor: *San Gennaro vére*. Budapest, Helikon, 2014.)

4 pont

40 pont

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Értelmezze a költeményt! Fogalmazza meg, milyen szerepet játszik a természeti jelenség, az élmény és a felidézés az alkotásban! Elemezze a szövegformálás eszközeit és a poétikai megoldások (képek, alakzatok) szerepét!

Fogalmazása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Szabó Lőrinc: *Májusi orgonaszag*

Az orgona kezdte! Szinte csobbant,
mikor a kertben megcsapott:
fűszere gázként gyült a roppant
éj tavába, a völgybe, ahogy
nyomta a páras ég: nehéz
volt, mint sűrű zene, mint sürü méz,
de mint tündér meglepetés
lengett körül, mint álmودott hang
vagy holdfényfátylas csillagok.

Mert tündér volt, igazán az: ugy ébredt,
mint alvó agyban a túlvilág,
vagy halk izzása a testi kéjnek,
amit hajnalban szít a vágy.
Az kezdte, az orgona! A mai! De
félszáz tünt május hozta vele,
jázmin, rózsa s akác özöne
ringatta vele, lidérc, kisértet,
a rég s a nemrég illatát.

Káprázva álltam a kapum előtt, és
ópiumittas szellemek
kaszaboltak, mint zene a levegőt és
ahogyan a fény az üveget:
csókolva, belül, selymesen,
mint mikor mélyen, a meztelen
szív alján zsong a szerelem
s lobbanni gyűjtenek új erőt és
csendűlni a lankadt idegek.

S a rácsnak dőltem, az édes égig
tágúlva, nyílva, ahogy soha még,
és ittam az orgonaízt, a régit,
az újat, a zenénél zenébb
mérget, emlékek és tavaszok
szeszét, és amit a jelen adott,
a visszatért nagy pillanatot,
mely a betegen im ujra végig-
borzongta az élet gyönyörét...

Öt napja, öt éje... Az orgona kezdte,
s azóta csupa fölszakadt
sajgás vagyok, álom és csupa zsenge
sóvárgás, néma indulat,
s az hangot követel, éneket,
zengőt, emberit, édeset,
mintha enélkül – így fenyeget –
nyomtalan halnék szét az egekbe,
ahogy a májusi orgonaszag. (1953)

Szövegközlés:
Szabó Lőrinc összes versei II. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. 308-309.o.

	Elérhető pontszám	Elért pontszám
Tartalom	15	
Szövegszerkezet	5	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10	
Összesen	30	

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA

„A mesék egyértelműen és visszavonhatatlanul kiállnak bizonyos alapértékek és törvények mellett, s ha a hős vétkezik ezek elfogadásában és betartásában, nem engedik, hogy folytassa útját. Ahhoz, hogy egy irodalmi mű finomra hangolt jellemábrázolásait vagy éppen ironikus felhangjait a kamasz megértse, megelőzően szüksége van a mesékbe kódolt bizonyosságok és alapértékek (a rend) elsajátítására. S ugyanez a helyzet az érzelmek sokszínűségével és megértésével is. A mesék kevés érzéssel dolgoznak, ám ezek mind egyértelműek a mesét hallgatók számára. Ha ezeket megismerik, értik és érzik, képessé válnak a regényekben, drámákban, lírai alkotásokban megmutatkozó bonyolultabb érzelmi szálak felfejtésére is... Tehát arról a képességről van szó, amely segítségével a kisgyerek az egyszerű történetektől indulva eljut a bonyolultabb szerkezetű, többszereplős és többfordulós mesék megértéséig, majd a mesékből „kinőve”, az irodalmi alkotásokon keresztül is képes lesz megszerezni azokat az információkat, amelyek az emberré válásához szükségesek.”

Forrás: In: Boldizsár Ildikó: *Hogyan segítik a mesék az értő olvasást és az olvasóvá válást?* (Könyv és Nevelés 2012/2) <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/hogyan-segitik-a-mesek-az-erto-olvasast-es-az-olvasova-valast>

Fejtse ki véleményét a mese-műfajnak az értő olvasást, illetve az olvasóvá válást segítő lehetőségről! Térjen ki a mesehősök és a más műfajú alkotásokban ábrázolt szereplők között felvethető kapcsolatra: fejleszti-e Ön szerint a meseolvasás az árnyalt érzelmi viszonyok, bonyolult konfliktusok, erkölcsi kérdésfelvetések megértését? Hivatkozzon legalább 3-4 irodalmi alkotásra, és reflektáljon a fenti tanulmányrészletre is!

Megoldása 150-450 szó terjedelmű legyen!

	Elérhető pontszám	Elért pontszám
Tartalom	5	
Problémaérzékenység	5	
Gondolatmenet	5	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	5	
Összesen	20	

Helyesírás	Hibapontok száma a teljes dolgozatban	
	Vizsgapontok	

		pontszám	
		maximális	elért
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor		40	
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg	Tartalom	15
		Szövegszerkezet	5
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10
		Összesen	30
	Reflektáló szöveg	Tartalom	5
		Problémaérzékenység	5
		Gondolatmenet	5
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	5
		Összesen	20
Helyesírás		8	
Íráskép		2	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma		100	

_____ dátum

javító tanár

		pontszáma egész számra kerekítve	
		elért	programba beírt
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor			
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg		
	Reflektáló szöveg		
Helyesírás			
Íráskép			

_____ dátum

_____ dátum

javító tanár

jegyző